

MANYUWALI
WA
NDZAWULO YA VUTIRHELAMFUMO NA VULAWURI

hi ku landza
xiyenge xa 14 xa
Nawu wa Ntlakuso wa Mfikelelo wa Mahungu, wa, 2000
(Nawu wa No. 2 wa 2000)

LESWI NGA ENDZENI

1. Mitirho ya Ndzawulo ya Vutirhelamfumo na vulawuri (DPSA)
2. Xivumbeko xa DPSA
3. Vuxokoxoko bya vutihlanganisi bya muofisiri wa mahungu
4. Xiletelo xa Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu xa leswaku
Nawu wu tirhisiwa njhani
5. Matsalwa
- 5.1 Nhlamuselo ya tinhlokomhaka leti DPSA yi khomaka
matsalwa na swiyenge swa matsalwa laya nga khomiwa eka
nhlokomhaka yin'wana na yin'wana
- 5.2 Matsalwa laya nga kona
- 5.3 Maendlelo yo kombela
6. Vukorhokeri lebyi nga kona eka vanhu
7. Malulamiso lawa ya pfumelelaka ku nghenelela eka ku
vumbiwa ka pholisi na matirhelo ya mitirho
8. Mindzulamiso leyi nga kona hi mayelana na mitirho kumbe ku
tsandzeka ku tirha

1. MITIRHO YA NDZAWULO YA VUTIRHELFUMU NA VULAWURI (DPSA)

DPSA yi tsundzuxa Holobye wa Vutirhelamfumo na Vulawuri (MPSA) eka timhaka ta pholisi leti yelanaka na Mfumo hi ku landza mimpfumelelo ya vumbiwa na milawu yin'wana. Hi ku ngetelela, DPSA yi seketela Holobye eka ku vona leswaku Ejensi ya Thekinoloji ya Mahungu ya Mfumo(SITA) na Senthara ya Vutumbuluxi bya Mfumo swi tirha hi ndlela leyi nga lulama na swona leyi pfunaka (CPSI).

Mimpfumelelo ya Vumbiwa na milawu yin'wana: Ndzimana ya 10 ya Nawu wa Vumbiwa bya Riphabuliki ra Afrika Dzonga, wa 1996 (Nawu wa No. 108 wa 1996). Wu lulamisa timhaka ta vulawuri bya mfumo. Xiyenge xa 197 xina swilaveko hi ku kongomisa swa mfumo, ku katsa swilaveko swa

- mfumo lowu faneleke ku tirha, na ku va wu vumbiwile, hi ku landza milawu ya rixaka;
- nkarhi na swipimelo swo thoriwa eka mfumo swi lawuriwa hi milawu ya rixaka; na
- rimba ra mimpimo leyi fanaka laha mimpfumo ya swifundzhankulu yi faneleke yi vana vutihlamuleri ehenhla ka vatirhi va yona va mfumo.

Milawu ya rixaka na rimba ra mimpimo leswi nga eka Vumbiwa swi tumbuluxiwile hikwalaho ka Nawu wa Vutirhelamfumo, wa 1994 (lowu nga tivisiwa ehansi ka xitiviso 103 xa 1994). Nawu lowu wu lulamisa matimba na mitirho swa Holobye wa Vutirhelamfumo. Hi ku komisa, Nawu wu nyika Holobye vutihlamuleri bya matimba na mitirho eka -

- endla pholisi eka timhaka ta mitirho, malulamiselole ya vandla. Mintolovetiso yo thola, miholo na swiyimo swa vukorhokeri, vuxaka bya le mitirhweni, mafambiselole ya mahungu, thekinoloji ya mahungu, ncinco na ku vumba ravumbirhi;
- tumbuluxa rimba ra mimpimo ya ximfumo leyi lavekaka ku endla leswaku pholisi yi sungula ku tirha;
- phakela mintirho eka tindzawulo;
- ku tsundzuxa Phuresidente na valawuri va huvo eka timhaka leti yelanaka na mfumo na tihuvo leti kumaka timali ku suka eka mali ya mfumo; na
- endla swinawana.

Ejensi ya Thekinoloji ya Mahungu ya Mfumo: Hi ku ngetelela eka timhaka ta vutirhelamfumo leti nga kombisiwa laha henhla, Matimba na mitirho ya Holobye swi ndlandlamuka swi fika na leka SITA. Sita yi tumbuluxiwile hi ku landza Nawu wa Ejensi ya Thekinoloji ya Mahungu ya Mfumo, wa 1998 (Nawu wa No. 88 wa 1998). SITA yi nyika thekinoloji ya Mahungu, maendlelo ya mahungu na vukorhokeri lebyi yelanaka, eka mbango lowu ngana vuhlayiseki bya mahungu , eka mfumo na swin'wana swiyenge swa mfumo. Mafumelo ya SITA i vutihlamuleri bya Huvo ya Valawuri. Huvo ya Valawuri yi tirha hi ku landza milawu ya mafumelo lawa ya amukelekaka na malulamiselole ya vutihlamuleri ya Nawu wa Mafambiselole ya Timali ta Mfumo, wa 1999 (Nawu wa No. 1 wa 1999). Mulawuri-Jenerali wa DPSA i muyimeri wa yona eka Huvo ya SITA.

Senthara ya Vutumbuluxi bya Mfumo: (CPSI) yi tumbuluxiwile tanihi khamphani ya xiyenge xa 21 ku tirha tanihi mukoti, mukondletereri na murhangeri wa mavonelo ya

vutumbuluxi. Leswi swi lava ku tumbuluxa mbango lowu kotekaka wa vanhu va manguva lawa na ku nyika tinyiko eka mavonelo mantnshwa; kondletela ku nghenelela exikarhi ka vakhumbheki vo hambana, hi mavonelo yo tumbuluxa vutirhisani lebyi nga hlayiseka na lebyi ngana swipfuno na ku rhangela nkoka wa, na ku laveka ka vutumbuluxi eka mfumo. Huvo ya Senthara yina vutihlamuleri eka Holobye wa Vutirhelamfumo na Vulawuri.

2. XIVUMBEKO XA DPSA

DPSA yi vumbiwile ku hetisisia mpfumelelo lowu nga andlariwa laha henhla. Kuna ntlhanu wa vuavanyisi lebyikulukumba kumbe marhavi eka Ndzawulo: Mafambiselo ya Swikumiwa swa Vanhu na Nhluvukiso, Mafambiselo ya Ndziriso, Hofisi ya Muofisiri-nkulu wa Mahungu ya Mfumo, Mafambiselo ya Vunyiki bya Vukoprhokeri na ku Antswisa.

Mafambiselo ya Swikumiwa swa Vanhu na Nhluvukiso yina swiyenge leswi landzelaka: Rihanyu na Rihanyu lerinene ra Vatirhi, Nhluvukiso wa Swikumiwa swa Vanhu, Mafambiselo yo Hambana-hambana, Mintolovetiso ya Mintirho na Mafambiselo ya Mintirho, Nkunguhato wa Swikumiwa swa Vanhu na PSETA.

Mafambiselo ya Ndziriso yana swiyenge leswi landzelaka: Maendlelo ya Mafambiselo ya Mahungu ya swa Timali na Mpimanyiso wa Ntirho, Tihakelo na Swipfuno hi ku Angarhela, Mimpopelo na Vuxaka bya le Mitirhweni na Mfumo Wun'we.

Hofisi ya Muofisiri wa Mahungu ya Mfumo yina swiyenge leswi landzelaka: Mfumo wa e, Thekinoloji ya Mahungu na Vuhlanganisi, Mafumelo, Switirhisiwa swa Thekinoloji ya Mahungu na Vuhlanganisi na Nhluvukiso wa Vaaki na Mfikelelo.

Ku Antswisa Vunyiki bya Vukorhokeri xina swiyenge leswi landzelaka: Ntirho wa Nhluvukiso wa Vaaki, Ku Pfluxeta Batho Pele, Nkondletelo wa Vunyiki bya Vukorhokeri na Mintolovelo ya Vunyiki bya Vukorhokeri.

Mafambiselo yana swiyenge leswi landzelaka: Nkambisiso na Mpimanyiso leswi nga hlanganisiwa, Ndzavisiso, Timhaka ta Matiko ya le Handle na ta le Afrika, Ku Lwa na Manyala eka Xiyenge xa Mfumo na Mintolovetiso ya Afrika yo Pfluxeta.

Swiyenge swimbirhi swi kona leswi tirhanaka na mintirho ya vatirhi eka Ndzawulo, mavito ya swona ku nga Hofisi ya Muofisirinkulu wa Timali na Mafambiselo ya Rifuwo ra Vanhu.

Hofisi ya Muofisirinkulu wa Timali yina swiyenge leswi landzelaka: Mafambiselo ya Mphakelo na Vuhlayiseki na Thekinoloji ya Mahungu na Mafambiselo ya Vutivi.

Mafambiselo ya Rifuwo ra Vanhu xina swiyenge leswi landzelaka: Mafambiselo ya Vanhu na Nhluvukiso na Vuxaka bya Vatirhi na Ncinco.

Hi ku ngetelela eka vuavanyisi lebyikulukumba bya ntlhanu, kuna nseketelo wa Holobye na nseketelo eka Hofisi ya Mulawuri-Jenerali. Xiyenge xa Nseketelo wa Vuhlanganisi nawa Holobye swi tirhela Holobye, loko Hofisi ya Mulawuri –Jenerali

yi seketela Mulawuri-Jenerali. Xiyenge xa Mafambiselo ya Minongonoko, Vukorhokeri bya Nawu na xiyenge xa Nkambisiso wa le Ndzeni swi tlhela swi vika eka Mulawuri-Jenerali.

U komberiwa ku tiva leswaku laha mimphikizano yi tumbulukaka exikarhi ka tsalwa leri na tsalwa ra Xinghezi, tsalwa ra Xinghezi ri ta kombisa ntiyiso.

3. VUXOKOXOKO BYA VUTIHLANGANISI BYA MUOFISIRI WA MAHUNGU

Mulawuri-Jenerali wa DPSA i Muofisiri wa yona wa Mahungu hi ku landza Nawu wa Ntlakuso wa Mfikelelo wa Mahungu. Xandla xa Muofisiri wa Mahungu xa DPSA i Mulawuri-nkulu: wa xiyenge xa Vukorhokeri bya Nawu.

Khrefu ya poso: Private Bag X916
PRETORIA
0001

Khrefu ya xitarata: Batho Pele House
116 Proes Street (C/o Proes and Bosman Streets)
PRETORIA

Riqingho: 012-336-1218/1010
Fekisi: 012-336-1807

Khrefu ya Imeyili: empie@dpsa.gov.za kumbe daniem@dpsa.gov.za

4. XILETELO XA KHOMIXINI YA TIMFANELO TA XIMUNHU YA AFRIKA DZONGA XA LESWAKU NAWU WU TIRHISIWA NJHANI

Xiletelo eka leswaku Nawu wa Ntlakuso wa Mfikelelo wa Mahungu wu tirhisiwa njhani , 2000, xi ta va xi ri kona ku suka eka Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu ya Afrika Dzonga ku nga se hela Mhawuri 2003. Swivutiso swi nga endliwa eka :

Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu ya Afrika Dzonga:
Xiyenge xa PAIA
Ndzawulo ya Ndzavisiso na Matsalwa

Khrefu ya poso: Private Bag 2700
Houghton
2041

Riq: 011-484 8300
Fekisi: 011 484 1360
Webusayiti: www.sahrc.org.za
Imeyili: PAIA@sahrc.org.za

5. MATSALWA

5.1 NHLAMUSELO YA TINHLOKOMHAKA LETI DPSA YI KHOMAKA MATSALWA NA SWIYENGE SWA MATSALWA LAYA NGA KHOMIWA EKA NHLOKOMHAKA YIN'WANA NA YIN'WANA

Hi xikongomelo xo olovisa xikombelo hi ku landza Nawu, tinhlokomhaka laha DPSA yi khomaka matsalwa na swiyenge swa matsalwa laya nga khomiwa eka nhlokomhaka yin'wana na yin'wana tanihi leswi swi nga aviwa eka tsalwa ra Xinghezi ra “Manyuwali wa Ndzawulo ya Vutirhelamfumo na Vulawuri” (pharagirafu 5.1, leyi ngana nhlokomhaka ya – “Nhlamuselo ya tinhlokomhaka leti DPSA yi khomaka matsalwa na swiyenge swa matsalwa laya nga khomiwa eka nhlokomhaka yin'wana na yin'wana”). Manyuwali lowu wu kumeka eka webusayiti ya DPSA e: <http://www.dpsa.gov.za/acts&policies.asp>

5.2 MATSALWA LAYA NGA KONA

Ku hava xitiviso lexi nga hangalasiwa mayelana na swiyenge swa matsalwa ya DPSA laya nga kona ku ri hava munhu loyi a faneleke ku kombela mfikelelo hi ku landza maendlelo eka Nawu wa Ntlakuso wa Mfikelelo wa Mahungu. Hambiswiritano, matsalwa laya nga eka webusayiti ya DPSA www.dpsa.gov.za, ya kona kuva ya voniwa kumbe ku humesiwa ku ri hava munhu loyi a faneleke ku endla xikombelo hi ku landza Nawu lowu nga vuriwa.

5.3 MAENDLELO YO KOMBELA

- (a) Ku nyika na ku arisa xikombelo: Mukomberi u fanele a nyikiwa mfikelelo eka tsalwa ra huvo ya mfumo loko mukomberi a fikelela leswi landzelaka:
- Mukomberi a fikelela swilaveko hinkwaswo swa maendlelo eka Nawu mayelana na xikombelo xa mfikelelo eka tsalwa rero; na
  - Mfikelelo eka tsalwa rero awu arisiwi eka swivangelo swin'wana na swin'wana swo arisa leswi nga vuriwa eka Nawu.
- (b) *Xana ndzi kombela njhani mfikelelo eka tsalwa :*
- Mukomberi u fanele a tirhisa fomo (Fomo ya A) leyi nga pirintiwa eka Gazete ya Mfumo (Xitiviso xa Mfumo R187 xa 15 Nyenyenyani 2002).
  - Mukomberi u fanele a tlhela a kombisa loko mukomberi a lava khopi ya tsalwa kumbe loko mukomberi a lava ku ta a ta langutisa tsalwa etihofisini ta huvo ya mfumo. Hi matlhelo man'wana, loko tsalwa ri nga ri tsalwa ra phepha ri nga voniwa eka fomo ya xikombelo, laha swi kotekaka.
  - Loko munhu a kombela mfikelelo eka fomo yo karhi (xik. Khopi ya phepha, khopi ya xitironiki, na swin.) mukomberi u fanele a kuma mfikelelo hi fomo

ya leyo. Handle ka loko ku endla sweswo swi ta kavanyeta hi swivangelo swo ka swi nga ri kahle ku fambisiwa ka huvo ya mfumo leyi khumbhekaka, kumbe ku onha tsalwa, kumbe ku onha mpfumelelo wa ntsariso lowu n'winyi wa wona ku nga riki mfumo. Loko hi swivangelo leswi nga toloveleka, mfikelelo wu nga nyikiwi eka fomo leyi lavekaka kambe eka fomo yin'wana, tihakelo ti fanele ti khakhuletiwa ku ya hi ndlela leyi mukomberi a nga sungula a kombela ha yona.

- Loko, hi ku ngetelela eka nhlamulo yo tsariwa eka xikombelo xa vona xa tsalwa, mukomberi a lava ku byeriwa hi xiboho hi ndlela yin'wana na yin'wana, xik. Riqingho, leswi swi fanele swi kombisiwa.
- Loko mukomberi a kombela mahungu ematshan'weni ya un'wana, xiyimo lexi xikombelo xi endliwaka ha xona xi fanele xi kombisiwa.
- Loko mukomberi a nga koti ku hlaya na ku tsala, kumbe arina vutsoniwa, xikombelo xi nga endliwa hi nomu. Muofisiri wa mahungu u fanele a tata fomo ematshan'weni ya mukomberi yaloye na ku va nyika khopi ya fomo leyi nga tatiwa.

(c) Tihakelo leti hakeriwaka ta xikombelo na xitiviso xa xiboho xa mfikelelo

- Mukomberi loyi a lavaka mfikelelo eka tsalwa leri ngana mahungu ya munhu hi mukomberi yaloye a nga laveki ku hakela hakelo ya xikombelo. Mukomberi un'wana na un'wana u fanele a hakela hakelo ya xikombelo yo ringana R35.
- Muofisiri wa mahungu u fanele a tivisa mukomberi (ku nga ri mukomberi wa munhu) hi xitiviso, lexi lavaka mukomberi ku hakela hakelo leyi nga hlamuseriwa yo kombela (loko yiri kona) na ku diposita (loko yiri kona) ku nga se puroseseiwa xikombelo ku ya emahlweni.
- Mukomberi anga endla aphili ya le ndzeni, laha swi nga fanela, kumbe xikombelo xo ya ekhoto ehenhla ka nyiko kumbe hakelo ya tihakelo.
- Endzhaku ka loko muofisiri wa mahungu a endlile xiboho hi xikombelo mukomberi u fanele a tivisiwa hi xiboho xexo hi ndlela leyi mukomberi a nga lava ku tivisiwa ha yona.
- Loko xikombelo xi nyikiwile hakelo ya mfikelelo yo yisa emahlweni yi fanele yi hakeriwa yaku humesiwa na ku laviwa na ku lulamisa swa nkarhi wun'wana na wun'wana lowu xi laviwaka hi xitalo eka tiawara leti nga lerisiwa ku lava na ku lulamisa tsalwa ku va ri paluxiwa.
- Mfikelelo eka tsalwa wu ta khomiwa ku kondza tihakelo hinkwato leti lavekaka ti hakeriwa.

6. VUKORHOKERI LEBYI NGA KONA EKA VANHU/MFUMO

Mitirho ya DPSA, tanihi leswi yi nga andlariwa eka pharagirafu ya 1, yi hi leswaku tikhasimende ta yona i tindzawulo letin'wana ta mfumo naswona ayi nyiki vukorhokeri lebyi nga kona eka vanhu. Hambiswiritano, mahungu yan'wana ya vanhu hi mfumo (xikombiso sayizi ya mfumo na nhlayo ya vatirhi ku ya hi ndzawulo) swi nga kumiwa ku suka eka Xiyenge xa Mahungu ya Mfumo xa DPSA eka imeyili: M&E@dpsa.gov.za..

7. MALULAMISELO LAWU YA PFUMELELAKA KU NGHENELELA EKA KU VUMBIWA KA PHOLISI NA MATIRHELO YA MITIRHO

Pholisi na Nawu: Loko DPSA yi ringanyeta pholisi yintshwa kumbe nawu yi sungula ku tihlanganisa na vakhumbheki hinkwavo hikwalaho ka ku rhamba mavonelo eka mapapila laya nga hangalasiwa na/kumbe tiwekixopo/tikhomferense. Maendlelo yo nghenisa xiave ya hambana ku ya hi muxaka wa phurojeke naswona wu endliwa wu tiveka ku nga se sungula phurojeke kumbe endzhaku.

Migingiriko ya vulawuri/mafambiselo: Eka xiyimo laha migingiriko ya vulawuri yi khumbhaka hi tindlela to ka ti nga ri kahle-

- Timfanelo kumbe ku langutela loku amukelekaka ka munhu un'wana na un'wana, kumbe
- Timfanelo ta vanhu,

Maendlelo ya migingiriko ya kahle ya mafambiselo laya nga andlariwa eka vukona bya Nawu wa Ntlakuso wa Mafambiselo ya Vululami wa 2000 (Nawu wa No. 3 wa 2000), ya ta landzeleriwa (swiyenge swa 4 na 5 hi ku angarhela).

Swiyimo swa vukorhokeri swa vatirhi va mfumo: Swiyimo swa vukorhokeri na timhaka tin'wana ta xiyimo lexi tsakisaka ta vatirhi va mfumo ti poperiwa eka tihuvo to popela leti nga tumbuluxiwa hi ku landza Nawu wa Vuxaka bya le Mitirhweni, wa 1995 (Nawu wa No. 66 wa 1995). Minhlangano ya Vatirhi layi yimelaka nhlayo ya vatirhi va mfumo yi ngava nhlango wa huvo yaleyoy popela. Huvo yo Popela ya Mfumo i huvo leyi exikarhi ka swin'wana, swiyimo hinkwaswo swa vukorhokeri leswi tirhaka eka vatirhi va mfumo hinkwawoswi poperiwaka hi ndlela yo fana. Tihuvo to Popela leti landzelaka ti kona:

- Xiyenge xa Huvo yo Popela xa Mfumo hi ku Angarhela
- Huvo ya Dyondzo ya Vuxaka bya le Mitirhweni
- Xiyenge xa Rihanyu na Vuhlayiseki xa Mfumo xa Hovo yo Popela
- Xiyenge xa Vusirheleri na vuhlayiseki xa Xiyenge xa Huvo yo Popela

8. MINDZULAMISO LEYI NGA KONA HI MAYELANA NA MITIRHO KUMBE KU TSANDZEKA KU TIRHA

Maendlelo laya landzelaka ya kona ya vanhu ku vika kumbe ku lulamisa mintirho ya vatirhi leyi ehleketeleriwaka ku va yi nga ri ya ntolovelo, kahle kumbe leyi nga riki enawini kumbe milandzu yo rivala hi DPSA kumbe un'wana wa vatirhi va yona:

- (a) Maendlelo yo vika kumbe yo lulamisa :
- (i) Mindzulamiso mayelana na mintirho kumbe ku tsandzeka ku tirha hi ku landza Nawu wa Ntlakuso wa Mfikelelo wa Mahungu: Vulawuri bya aphili ya le ndzeni hi swikongomelo swa Nawu lowu i Holobye wa Vutirhelamfumo na Vulawuri (swiyenge swa 74-77). Endzhaku ka ku hetisa ndzulamiso wa aphili ya le ndzeni xikombelo xi nga endliwa na khoto (swiyenge swa 78-82).
  - (ii) Mutirhi wa mfumo a nga endla xivilelo kumbe maxangu ku va swi lavisisiwa hi Khomixini ya Vukorhokeri bya Mfumo mayelana na

ntirho wa mfumo kumbe nandzu wo rivala (xiyenge xa 35 xa Nawu wa Vukorhokeri bya Mfumo, 1994).

- (iii) Munhu a nga tirhisa mindzulamiso ya vatirhi mayelana na mintirho ya mfumo kumbe milandzu yo rivala ya ntumbuluko wa vatirhi, kunga minkanetano ya timfanelo(Nawu wa Vutirhela mfumo, 1994, na Nawu wa Vuxaka bya le Mitirhweni wa 1995);
  - (iv) Munhu anga endla xivilelo na mukamberi wa vatirhi mayelana na ku ehleketeleriwa kun'wana na kun'wana ka ku tsan'wiwa ka Nawu wa Swiyimo swa Nkoka swa le Mitirhweni, 1977 (Nawu wa No. 75 wa 1997- xiyenge xa 78 (1) (a), kumbe Nawu wa Ndzingano wa Matholele wa 1998 (Nawu wa No. 55 wa 1998- xiyenge xa 34 (e).
  - (v) Munhu a nga endla xivilelo na Musirhelela Vaakatiko mayelana na ku pfumaleka ka nawu loku ehleketeleriwaka kumbe mintirho ya mfumo yo ka yi nga ri kahle kumbe milandzu yo rivala (Vumbiwa na Nawu wa Musirhelela Vaakatiko, 1994 (Nawu wa No. 23 wa 1994).
  - (vi) Munhu a nga endla xivilelo na Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu ya Afrika Dzonga mayelana na ntirho wa mfumo kumbe nandzu wo rivala loku ku ehleketeleriwaka ku va ku ri ku onhiwa ka kumbe ku chavisa eka mfanelo yin'wana na yin'wana (Nawu wa Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu , 1994 (Nawu wa No. 54 wa 1994).
  - (vii) Ku kota ku sirhelelriwa eka ku vavisiwa hikwalaho ka ku paluxiwa mayelana na mahanyelo yo ka ya nga ri kahle kumbe laya nga riki enawini hi muthori kumbe mutirhi kulorhi, munhu loyi a nga eka xivutiso a nga landzelela maendlelo yo paluxa eka Nawu wa Paluxa leswi Sirheleriweke, 2000 (Nawu wa No. 26 wa 2000).
  - (viii) Ku tirhisiwa ka mindzulamiso yin'wana ya nawu ku fana na mavandla ya mafambiselo ya mpfuxeto wa vululami bya migingiriko ya mafambiselo hi ku landza Nawu wa Ntlakuso wa Mafambiselo ya Vululami, 2000 (Nawu wa No. 3 wa 2000).
- (b) Yin'wana mindzulamiso yo seketela :
- (i) Munhu a nga kombela swivangelo swa migingiriko ya mafambiselo hi ku landza Nawu wa Ntlakuso wa Mafambiselo ya Vululami , 2000 (xiyenge xa 5).
  - (ii) Munhu a nga kombela mfikelelo eka tsalwa ra ndzawulo ya mfumo kumbe huvo yin'wana ya mfumo hi ku landza Nawu wa Ntlakuso wa Mfikelelo wa Mahungu, 2000 (xiyenge xa 11).
- (c) Ntirho wo vika:
- (i) Mutirhi wa mfumo, eka mitirho ya yena ya ximfumo , wa boheleriwa hi ku landza khodi ya matikhomele ya vatirhi va mfumo ku vika eka valawuri lava nga fanela, vuxisi, manyala, xin'wanamanana, mafambiselo yo ka ya nga ri kahle na mintirho yin'wana leyi endlaka xidyoho kumbe leyi vavisaka eka ku tsakela ka vanhu .Mutirhi loyi a tsandzekaka ku landzelela milawu/swilaveko leswi, una nandzu wa matikhomele yo ka ya nga ri kahle. (Xinawana xa B.3 na C.4.10 xa Ndzimana ya 2 ya Swinawana swa Mfumo, 2001).
  - (ii) Vutihlamuleri bya muthori wun'wana na wun'wana na mutirhi ku paluxa vugevenga na mahanyelo yan'wana yo ka ya nga ri ya ntolovelolo

entirhweni swi tlhela swi pfuna Nawu wo Paluxa leswi Sirhelelriweke,
wa 2000 (Nghenelo).